

Антимикробната устойчивост/резистентност – глобално предизвикателство и мерки за действие

Какво е антимикробна устойчивост/резистентност?

Антимикробната резистентност (АМР), наричана ще антимикробна устойчивост е обобщено понятие, което описва устойчивостта на болестотворните микроорганизми към антимикробни медикаменти. Всеки един основен клас микроорганизми – бактерии, вируси, гъбички и паразити може да развие такава устойчивост и да оцеляват или да се развиват въпреки прилагането на антимикробни средства (антибиотици, антивирусни, противогъбични и антипаразитни средства, както и дезинфектанти и антисептици). Това води до намалена ефективност на лечението и затруднява контрола върху инфекциозните заболявания.

Когато става дума за бактерии, се използва терминът **антибиотична резистентност**. **Важно е да се подчертае, че бактериите стават устойчиви към антибиотиците, а не пациентът.** Веднъж възникнал, резистентният щам може да се разпространи и да зарази още хора или животни.

Какво е важно да знаем за АМР?

- Все по-често се срещат инфекции, чиито причинители са устойчиви към антимикробни препарати. Това ги прави много трудни или невъзможни за лечение. Зачестяват случаите на смъртност от инфекции, които досега са били лекувани с успех. Затова антимикробната резистентност се определя сред най-сериозните заплахи за общественото здраве в световен мащаб и водещ фактор за смъртност от инфекциозни заболявания;
- Затруднява лечението и повишава риска при медицински процедури и терапии – различни оперативни намеси (цезарово сечение, смяна на тазобедрена става и т.н.), химиотерапия, хемодиализа и други, ще станат по-рисковани;

- Проблемът е глобален и засяга всички държави, независимо от икономическото им развитие, като най-уязвими са групите с ограничен достъп до здравни услуги. Счита се, че сме на прага на постантибиотичната ера – плашещата възможност един ден да няма с какво инфекциите да бъдат лекувани и всяко такова състояние да се превърне в животозастрашаващо;

- Води до значителни икономически загуби, включително повишаване на разходите за здравеопазване и загуби на БВП в глобален мащаб.

- Проблемът не засяга само хуманната медицина, последици има и за здравето на животните, растенията, производството на храни и околната среда.

Основни причини за възникване на АМР:

- Неправилна и прекомерна употреба на антибиотици при хора и животни;
- Самолечение и преждевременно прекъсване на терапията;
- Липса на ефективен контрол на инфекциите (в лечебни заведения и ферми);
- Недостатъчни хигиенни условия, достъп до чиста вода и санитарни практики;
- Ограничен достъп до диагностика и ваксини;
- Замърсяване на околната среда (вода, почви, отпадъци).

Как се разпространява АМР?

- Между хора (в болници и в обществото);
- Между животни и хора (чрез храни или директен контакт);
- Чрез околната среда (вода, почва, отпадъци);
- Чрез пътувания и международна търговия.

Мерки, предприети на световно ниво, за справяне с АМР:

- Прилагане на подхода „Едно здраве“, като интегриран, обединяващ подход, с цел да се постигнат оптимални и устойчиви здравни резултати за хората, животните и екосистемите. Подходът обединява заинтересованите страни от съответните сектори, за да комуникират и да работят заедно при планирането, прилагането и мониторинга на програми, политики, законодателство и изследвания за смекчаване на АМР и постигане на по-добри здравни и икономически резултати;

- Разумно управление на прилагането на антибиотици при хора и животни и въвеждане на т. нар. „Antimicrobial stewardship“ – правителствено ангажирана и контролирана стратегия (механизъм) за управление и усъвършенстване на антибиотичната политика, предоставяне на оптималния антибиотичен режим за пациента, ограничаване на антибиотичната резистентност и по-ниски здравни разходи.

- Увеличаване на осведомеността на обществото. В тази връзка се организира и провежда „Световна седмица за информираност за АМР“, глобална кампания за повишаване на осведомеността, разбирането и най-добрите практики сред обществеността. Това е една от

официалните здравни кампании на Световната здравна организация (СЗО) от 2015 г. насам, като се отбелязва всяка година от 18 до 24 ноември;

- Организиране и провеждане на международни срещи на високо държавно ниво по въпросите за АМР за обсъждане на проблемите, поемане на ангажменти и поставяне на цели;
- Организиране и провеждане на обучения на здравните и ветеринарните специалисти по отношение на употребата на антимикробните средства, с цел повишаване на знанията и компетентностите им;
- Оптимизиране на мерките по контрола и превенцията на инфекциите чрез включване на специфични хигиенни мерки, селективен скрининг и изолация на пациенти или животни, инфектирани или колонизирани с епидемиологично опасни полирезистентни микроорганизми; стриктно спазване на ваксинопрофилактиката; надзор на замърсяването с антибиотици на околната среда посредством селскостопански, индустриални и битови отпадъци;
- Разработване на Национални планове за действие по отношение на АМР, с които се цели да се създаде многосекторен механизъм за управление на АМР, да се приоритизират дейностите, да се разработи оперативен план с финансово остойностяване, да се мобилизират ресурси (както вътрешни, така и външни). Изпълнението на националните планове подлежи на системен мониторинг, за да се проследява напредъка, да се идентифицират проблемите, като изпълнението се докладва периодично. Към месец ноември 2023 г. 178 държави са разработили такива планове.
- Събиране и обработка на данни. През 2015 г. Световната здравна организация стартира „Глобалната система за наблюдение на АМР“ (GLASS). Системата предоставя стандартизиран подход към събирането, анализа, интерпретацията и споделянето на данни по държави, територии и области и следи за състоянието на съществуващите и новите национални системи за наблюдение на АМР, с акцент върху представителността и качеството на събирането на данни.
- Определяне на приоритети за изследвания и разработване на продукти в областта на антимикробната резистентност, стимулиране на научноизследователската и развойна дейност за разработване на по-нови антимикробни средства, за да осигури достъп до ефикасно и качествено лечение.

Мерки, предприети на национално ниво

Националната програма за действие срещу антимикробната резистентност за периода 2026 – 2029 г. е приета с решение на Министерския съвет на 21 януари 2026 г. и е публикувана на интернет страницата на Министерството на здравеопазването¹. Програмата очертава за първи път в България цялостна рамка от мерки за ограничаване на антимикробната резистентност чрез координирани действия в областта на хуманната медицина, ветеринарната медицина и опазването на околната среда.

Предвижда се намаляване на общото потребление на антибиотици с не по-малко от 18%, както и редуциране на инфекциите на кръвта, причинени от резистентни бактерии в хуманната медицина и редица мерки са предвидени и по отношение на животновъдството, където държавата си поставя за цел да намали продажбите на антибиотици с 25%.

¹<https://www.mh.government.bg/bg/politiki/programi/aktualni-programi>

Предвидени са и редица дейности за повишаване на осведомеността на гражданите относно правилната употреба на антибиотици, както и промени в работата на болниците за ограничаване на вътреболничните инфекции.

Програмата предвижда:

- Координирани действия между хуманната и ветеринарната медицина, хранителната безопасност и опазването на околната среда;
- Оптимизиране на употребата на антимикробни средства при хора и животни;
- Подобряване на системите за наблюдение и събиране на данни;
- Осигуряване на ефективно управление, мониторинг и оценка на мерките;
- Осигуряване на необходимите човешки и финансови ресурси.

С програмата се цели ограничаване на АМР и устойчиво подобряване на здравните показатели на населението.

Основни очаквани резултати до 2029 г.

Националната програма предвижда:

- повишаване с не по-малко от 30% на осведомеността на населението относно антимикробната резистентност и правилната употреба на антибиотици;
- намаляване на определени инфекции на кръвта, причинени от резистентни бактерии, с не по-малко от 3% и 4% спрямо нивата през 2019 г.;
- намаляване с не по-малко от 18% на общото потребление на антибиотици при хората, включително на определени антибиотици от трета генерация;
- най-малко 65% от използваните при хората антибиотици да бъдат от групата, определена от СЗО за разумна употреба;
- увеличаване с 20% на лабораторните изследвания, чрез които се установява кои антибиотици са ефективни срещу съответните бактерии;
- намаляване с 25% на общите продажби на антимикробни лекарства в животновъдството.

Заклучение

Антимикробната резистентност е сред най-сериозните предизвикателства пред общественото здраве, ветеринарната медицина и безопасността на храните. Ограничаването ? изисква отговорно използване на антимикробните средства, ефективен надзор и активно сътрудничество между всички заинтересовани страни. Подходът „Едно здраве“ е ключов инструмент за справяне с този глобален проблем и за опазване на ефективността на антибиотиците за бъдещите поколения.

Ограничаването на антимикробната резистентност изисква координирани действия в хуманната и ветеринарната медицина, по хранителната верига и в областта на околната среда. Отговорното прилагане на антимикробни средства, ефективният надзор и превенцията на инфекциите в рамките на подхода „Едно здраве“ са основни условия за ограничаване на

разпространението на резистентни микроорганизми и за запазване на възможностите за ефективно лечение.

Източник:

<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/antimicrobial-resistance>

Други информации в областта на храните, както и оценка на риска по цялата хранителна верига може да намерите на сайта на Центъра за оценка на риска по хранителната верига:
<http://corhv.government.bg/>

Изготвил:

инж. Даниела Новакова

Дирекция „Оценка на риска по хранителната верига“, ЦОРХВ

Дата: 01.06.2026 г.